

Tojimatov Rasuljon G'anijonovich,
University of Business and Science oliy ta'lim muassasi,
Til va adabiyot ta'limi kafedrası dotsent,
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
rasuljontojimatov966@gmail.com
 ORCID: 0009-0000-2398-9788

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20251656>

**ISAJON SULTON ASARLARIDAGI FOLKLORIZM VA
 ETNOGRAFIZMLARNING LINGVOMADANIY JIHATDAN TADQIQI**
 («Alisher Navoiy», «Beruniy» va «Bilgahoqon» romanlari misolida)

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy o'zbek adabiyotining yirik vakili Isajon Sultonning «Alisher Navoiy», «Beruniy» va «Bilgahoqon» tarixiy romanlarida folklorizm va etnografizm hodisalarining lingvomadaniy xususiyatlari keng qamrovli tahlil qilinadi. Folklorizm — xalq og'zaki ijodi elementlarining yozma badiiy matnda qayta ishlangan holda qo'llanishi; etnografizm esa xalq turmush tarzi, urf-odatları, moddiy va ma'naviy madaniyatiga oid leksik birliklarning adabiy matnga kiritilishi sifatida belgilanadi. Maqolada ushbu birliklarning semiotik, kognitiv-diskursiv va Lingvokulturologik tahlili amalga oshiriladi, ularning milliy o'zlikni ifodalashdagi, tarixiy haqiqatni badiiy tiklashdagi hamda madaniy xotirani asrashdagi roli ochib beriladi. Tadqiqot natijalari folklorizm va etnografizmlarning Isajon Sulton ijodi uchun badiiy-lingvistik tizim sifatida xizmat qilishini isbotlaydi.

Kalit so'zlar: folklorizm, etnografizm, lingvomadaniyat, lingvokulturologiya, badiiy matn, milliy mentalitet, madaniy kod, konsept, arxaizm, etnoleksema, ritual leksikasi, tarixiy roman, badiiy-etnografik tasvir, intertekstuallik, madaniy kontekst, semiotika.

**«ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ФОЛЬКЛОРИЗМА
 И ЭТНОГРАФИЗМОВ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ИСАЖОНА СУЛТАНА**
 (на примере романов «Алишер Навои», «Беруни» и «Билгахокон»)

Аннотация. В данной статье всесторонне анализируются лингвокультурологические особенности явлений фольклоризма и этнографизма в исторических романах «Алишер Навои», «Беруни» и «Билгахокон» крупного представителя современной узбекской литературы Исажона Султана. Фольклоризм определяется как использование переработанных элементов устного народного творчества в письменном художественном тексте, тогда как этнографизм рассматривается как включение в литературный текст лексических единиц, связанных с образом жизни народа, его обычаями, материальной и духовной культурой. В статье осуществляется семиотический, когнитивно-дискурсивный и лингвокультурологический анализ данных единиц, раскрывается их роль в выражении национальной идентичности, художественной реконструкции исторической действительности и сохранении культурной памяти. Результаты исследования доказывают, что фольклоризм и этнографизмы служат в творчестве Исажона Султана своеобразной художественно-лингвистической системой.

Ключевые слова: фольклоризм, этнографизм, лингвокультура, лингвокультурология, художественный текст, национальный менталитет, культурный код, концепт, архаизм, этнoleksema, ритуальная лексика, исторический роман, художественно-этнографическое изображение, интертекстуальность, культурный контекст, семиотика.

“A LINGUOCULTURAL STUDY OF FOLKLORISM AND ETHNOGRAPHISMS IN THE WORKS OF ISAJON SULTAN

(on the Example of the Novels Alisher Navoi, Beruni, and Bilgahoqon)

Abstract. This article provides a comprehensive linguocultural analysis of the phenomena of folklorism and ethnographism in the historical novels Alisher Navoi, Beruni, and Bilgahoqon by Isajon Sultan, a prominent representative of modern Uzbek literature. Folklorism is defined as the use of transformed elements of oral folk art within written literary texts, whereas ethnographism refers to the incorporation of lexical units related to the people’s lifestyle, customs, material, and spiritual culture into literary discourse. The article applies semiotic, cognitive-discursive, and linguocultural approaches to the analysis of these units and reveals their role in expressing national identity, reconstructing historical reality artistically, and preserving cultural memory. The findings demonstrate that folklorism and ethnographisms function as an artistic-linguistic system in the works of Isajon Sultan.

Keywords: folklorism, ethnographism, linguoculture, linguoculturology, literary text, national mentality, cultural code, concept, archaism, ethnolexeme, ritual vocabulary, historical novel, artistic-ethnographic depiction, intertextuality, cultural context, semiotics.

Kirish. Til va madaniyat o‘rtasidagi munosabat zamonaviy tilshunoslikning, xususan, Lingvokulturologiyaning markaziy masalalaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda lingvomadaniy tadqiqotlar badiiy matn tahlilida yangi metodologik imkoniyatlar ochmoqda: yozuvchi tili nafaqat estetik, balki milliy madaniyatni ifodalovchi, saqlovchi va uzatuvchi vosita sifatida o‘rganilmoqda.

Folklorizm va etnografizm tushunchalari tilshunoslik va adabiyotshunoslikning tutash chegarasida joylashib, ikki fanning ham nazariy apparatiga muhtoj. Folklorizm (rus. folklorizm — D.S. Lixachyov, B.N. Putilov ta’riflari asosida) — og‘zaki xalq ijodi shakllari, janrlari, obrazlari va motivlarining yozma adabiyotga o‘tish jarayonini va bu jarayonning natijalarini anglatadi. Etnografizm esa (*yunon. ethnos — xalq, grapho — yozaman*) — xalq moddiy va ma’naviy madaniyatini, urf-odatlar, marosimlar, kasb-hunarga oid leksikani qamrab oluvchi tilshunoslik atamasi.

Isajon Sulton — tarixiy roman janrida o‘z maktabini yaratgan o‘zbek yozuvchisi. Uning uchta yirik romani — «Alisher Navoiy», «Beruniy» va «Bilgahoqon» — o‘zbek, fors, arab va turkiy madaniy qatlamlarni sintezlashtirgan noyob badiiy-lingvistik makon hisoblanadi. Bu asarlarda folklorizm va etnografizmlarning qo‘llanishi tasodifiy emas — ular romanning tarixiy autentikligini ta’minlash, qahramonlar psixologiyasini chuqurlashtirish va o‘quvchida milliy o‘zlikni his ettirishning asosiy lingvistik qurollariga aylanadi.

Tadqiqotning maqsadi: Isajon Sulton romanlaridagi folklorizm va etnografizmlarni lingvomadaniy nuqtai nazardan tasniflab, ularning badiiy matn strukturasiidagi o‘rnini va milliy-madaniy vazifalarini aniqlash.

Tadqiqot vazifalari:

- 1.folklorizm va etnografizm tushunchalarini nazariy jihatdan delimitatsiyalash;
2. uchala romandan folklorizm va etnografizmlarni ajratib, tasniflash;
- 3.ularning lingvomadaniy, semiotik va kognitiv-diskursiv tahlilini o‘tkazish;
- 4.Isajon Sulton stilistikasida bu birliklarning o‘ziga xos funksional sistemasini aniqlash.

Nazariy-metodologik asoslari: Tadqiqotning nazariy asosini quyidagi ilmiy yo‘nalishlar tashkil etadi:

Lingvokulturologiya: V.N. Teliya, V.V. Vorobyov, G.G. Slyshkin, Yu.S. Stepanov ishlarida ishlab chiqilgan til va madaniyat birligini o'rganuvchi nazariya. Ushbu nazariya tilni «*madaniy belgilar tizimi*» sifatida ko'radi va har bir so'z, ibora, matn birligi milliy madaniy axborotni o'zida kodlashtiradi, deb hisoblaydi.

Semiotika: R. Bart, Yu. Lotman, U. Ekoning matn semiotikasi konsepsiyasi bo'yicha folklorizm va etnografizmlar badiiy matndagi «*madaniy belgilar*» (*cultural signs*) sifatida funktsiyalanadi. Ular ikkilamchi modellashtiruvchi tizim (Yu. M. Lotman atamasi) sifatida matnda murakkab konnotativ ma'nolar qatlamini hosil qiladi.

Kognitiv tilshunoslik: G. Leykoff, M. Jonson, A.P. Babushkin ishlarida tahlil qilingan konsept, freym va sxema nazariyasi folklorizm va etnografizmlarning kognitiv asosin tushunishga yordam beradi. Folklorizm va etnografizmlar «*madaniy freymlar*» (*cultural frames*) sifatida o'quvchining milliy-madaniy bilimlariga murojaat qiladi.

Diskurs tahlili: T. Van Deyk, M. Fuko ishlariga asoslangan holda folklorizm va etnografizmlarning badiiy diskursdagi o'rni, ularning narrativ tuzilmada qanday vazifalar bajarishi o'rganiladi.

O'zbek tilshunosligida folklorizm va etnografizm masalalari A. Musayev, H. Rustamov, N. Mahmudov, B. Hasanov, Sh. Shoabdurahmonov kabi olimlar tomonidan o'rganilgan bo'lsa-da, Isajon Sulton asarlari tilidagi bu hodisalarning maxsus lingvomadaniy tadqiqi hali amalga oshirilmagan. Ushbu maqola shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi va material tavsifi:

Tadqiqotda kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi: lingvomadaniy tahlil, semiotik tahlil, kognitiv-diskursiv tahlil, kontekstual tahlil va miqdoriy statistik tahlil usullari birgalikda ishlatildi.

Folklorizm: nazariy belgilash va lingvomadaniy tahlil:

Folklorizm — yozma badiiy adabiyotda xalq og'zaki ijodining elementlari, janrlari, obrazlari, motivlari va stilistik vositalarining qayta ishlangan holda qo'llanishi. B.N. Putilov ta'rifi bo'yicha folklorizm «*ikkilamchi xalq an'anasi*» bo'lib, original og'zaki kontekstdan ajralib, yozma matn ichiga ko'chiriladi va yangi badiiy-estetik funktsiya kasb etadi. D.S. Lixachyov esa folklorizmni «*an'ana va novatorlikning sintezi*» deb ta'riflaydi.

Isajon Sulton romanlarida folklorizm quyidagi asosiy shakllarda namoyon bo'ladi:

Epik janr elementlari (doston va rivoyat motivlari):

«Alisher Navoiy» romanida xalq dostonlari — «Farhod va Shirin», «Layli va Majnun» — motiv va obrazlari badiiy subtext sifatida ishlaydi. Bular to'g'ridan-to'g'ri iqtibos emas, balki allyuziya (ima-ishora) usulida kiritiladi.

«*Navoiy qo'lida qalam emas, go'yo Farhodning bolg'asi bor edi — har bir misra bir tog'ni yorardi...*»

Bu jumlada «Farhod va Shirin» dostonining bosh qahramoni Farhod — tosh yoruvchi ustozning folklor obraziga ishora qilinadi. Lingvomadaniy tahlil jihatidan «bolg'a» va «tog'ni yormoq» — o'zbek madaniy tafakkurida irodaning moddiy quvvat bilan ifodalanishi (konseptualizatsiya) hodisasi. «Farhod» obrazi esa badiiy matnda madaniy arxetip sifatida faollashadi.

«Beruniy» romanida ham epik janr elementlari faol qo'llaniladi. Yozuvchi Beruniy tilidan rivoyat (qissa) uslubidagi fragment kiritadi:

«*Ota-bobolarimiz aytadi: ilm — suvdek, oqar, to'xtamaydi. Kim uni to'sishga urinsa — o'zi g'arq bo'ladi...*»

Bu fragment — rivoyat janrining tipik stilistik belgisini («ota-bobolarimiz aytadi» — formulali kirish iborasi) oʻzida saqlab qolgan folklorizm. Lingvistik tahlil nuqtai nazaridan bunday formulali iboralar (formulaic expressions) ogʻzaki anʼananing yozma matnga koʻchib oʻtgan «izlari» boʻlib, matnda nostalgik-axloqiy autentiklik hosil qiladi.

«Bilgahoqon» romanida epik janr elementlari eng aniq va toʻgʻridan-toʻgʻri namoyon boʻladi, chunki roman oʻzi bir qoʻshiq-epos anʼanasiga — Turk runiy yozuvlariga, «Bilga Xoqon bitiktoshi» matnlariga tayanadi:

«Ey, turk eli! Koʻk tengri senza quvvat berdi, yer ana boʻldi senga. Sen uni asra, u seni asrasin...»

Bu folklorizm — xitobiya (apostrofa) janrining, qadimgi turk omonlama-yigʻi sheʼriyatining badiiy matnga kiritilgan namunasi. Semiotik nuqtai nazardan «koʻk tengri» va «yer» — turk kosmologik tasavvurining ikkita asosiy simvoli (osmoning erkaklik va yerning ayollik arximalari). Ularning romandagi qoʻllanishi madaniy kodning rekonstruksiya sifatida baholanishi mumkin.

Lirik janr elementlari (sheʼr va lapar motivlari):

Romanlarda xalq qoʻshiqlarining parchaviy keltirish va ularning ritmik-intonatsion strukturasi taqlid qilish keng qoʻllaniladi. Bu usul Isajon Sulton nasrida lirikalizatsiya hodisasini hosil qiladi.

«Alisher Navoiy» romanida Navoiy nazm yaratayotgan sahnalarda yozuvchi proza ritmini oʻzgartiradi, qisqa, qofiyali jumlar zanjiri hosil qiladi — bu xalq sheʼriyatining nasrga oʻtish hodisasi (prosaizatsiya va poetizatsiya dialektikasi):

«Gul — bor, xor — bor. Yor — bor, zor — bor. Ilm — bor, jaholat — bor. Bari bir koʻngil ichida yashaydi...»

Bu parchada xalq qoʻshiqlariga xos parallel konstruksiya, antiteza va qofiya elementlari proza ichida lirik boʻrtma hosil qilmoqda. Lingvokulturologik nuqtai nazardan «gul-xor» va «yor-zor» juftliklari oʻzbek lirik sheʼriyatining eng stabil ikkilik konseptlari hisoblanadi.

Ritual-marosim janrlari (duo, alla, marsiya elementlari):

Romanda ritual-marosim janrlariga mansub folklorizm birliklar muhim oʻrin tutadi. Bular asosan uch turda namoyon boʻladi: *duo*, *alla* va *marsiya*.

«Alisher Navoiy» romanida Navoiy onasining tilidan *alla* motivlari kiritiladi:

«Alla, bolam, alla-yu, koʻzing yumsin, alla-yu, orzularing osmonda, alla, bolam, alla...»

Bu folklorizm — *alla* janrining tipik tuzilmasini (repetitiv struktura, xitob shakli, *alla* soʻzining leksik takrorlanishi) saqlab qolgan. Lingvomadaniy jihatdan *alla* — oʻzbek madaniyatida onalikning, mehr-muhabbatning va istiqbolga umid bogʻlashning eng asosiy ritual ifodalari. Romanda bu sahnaning qoʻllanishi Navoiy shaxsini hayotning boshlangʻich milliy-madaniy makoni bilan bogʻlaydi.

«Bilgahoqon» romanida Koʻl Tigin vafotiga bagʻishlangan sahnada marsiya janrining elementlari mujassam:

«Edi, edi! El yigʻladi. Togʻ yigʻladi. Daryo yigʻladi. Koʻk yigʻladi. Yer yigʻladi. Xoqon ketdi...»

Bu parchada animizm (tabiat kuchlariga jon berish) va parallel sintaktik tuzilma — qadimgi turk marsiya janrining asosiy badiiy xususiyatlari. Semiotik tahlil koʻrsatadiki, «togʻ», «daryo», «koʻk», «yer» — turk kosmologik belgilari tizimida «koinot» arxetipini hosil qiluvchi toʻrt element.

Etnografizm: nazariy belgilash va lingvomadaniy tahlil

Etnografizm — xalq turmush tarziga, moddiy va maʼnaviy madaniyatiga, urf-odatlar va marosimlariga oid leksik birliklar boʻlib, ular badiiy matnga kiritilganda lingvomadaniy «etnografik portret» (N.A. Baskakov atamasi) hosil qiladi. Etnografizmlar bir necha turlarga boʻlinadi:

etnoleksmalar, arxaizmlar, dialektizmlar, terminologik etnografizmlar va reoliyalar (realiyalar) — muayyan xalq madaniyatiga xos, boshqa tillarda to‘liq muqobili bo‘lmagan so‘z va iboralar.

Moddiy madaniyat leksikasi: Romanda moddiy madaniyatni ifodalovchi etnografizmlar eng ko‘p uchraydi. Ular uch guruhga bo‘linadi: arxitektura va turar-joy leksikasi; kiyim-kechak leksikasi; qurol-yarog‘ va asbob-uskuna leksikasi.

Jadval. Moddiy madaniyat etnografizmlarining guruhlarga bo‘linishi

Etnografizm turi	Misol (romandan)	Lingvomadaniy ma’no
Arxitektura leksikasi	<i>ayvon, mehmonxona, hammom, sardoba, rabot</i>	<i>O‘rta Osiyo shahri hayot makoni</i>
Kiyim-kechak leksikasi	<i>joma, do‘ppi, salla, kamzul, chopon</i>	<i>Ijtimoiy mavqe va diniy belgi</i>
Qurol-asbob leksikasi	<i>qilich, nayza, yoy, sadoq, bargustuvon</i>	<i>Harbiy madaniyat va qahramonlik kodi</i>
Taom-ichimlik leksikasi	<i>osh, somsa, shurvo, qimiz, boza</i>	<i>Milliy dasturxon — mehmonnavozlik simvoli</i>
Musiqa-asbob leksikasi	<i>dutor, sato, nay, karnay, doira</i>	<i>Musiqa — ruhiy madaniyat markazi</i>

«Alisher Navoiy» romanida arxitektura leksikasi ayniqsa boy: Hirot shahri, Navoiy saroyi va madrasaning tasviri etnografizmlar to‘qimida hosil qilinadi. Masalan: «*Mehmonxonaning tokchasida dutor osilib turardi; devor bo‘ylab sandal qo‘yilgan edi. Ayvondan ko‘ringan bog‘da chaman va hovuz bor edi...*»

Bu parchada «mehmonxona», «tokcha», «dutor», «sandal», «ayvon», «chaman», «hovuz» — barchasi XV asr o‘zbek turmush tarzini belgilovchi etnografizmlar. Ularning zichligi badiiy matnda etnografik autentiklik effektini hosil qiladi. Lingvomadaniy tahlil nuqtai nazaridan «dutor» — faqat musiqa asbobi emas, balki o‘zbek madaniyatida kuy va she‘rning birligi, musiqiy ma’naviyatning simbolik markazi.

«Bilgahoqon» romanida harbiy etnografizmlar ustunlik qiladi: «*Bilga xoqon bargustuvonini kiyib, qo‘liga nayza oldi. Sadoqdan o‘q tortdi. Ko‘zlari langarda, qalbi ko‘k tangrida edi...*»

«Bargustuvon» (otliqlarga mo‘ljallangan zirh), «sadoq» (o‘q soluvchi quticha) — qadimgi turk harbiy madaniyatining tor ixtisoslashgan leksikasi. Bu etnografizmlar romandagi IX–XI asr turkiy harbiy turmushini til orqali rekonstruksiya qiladi. Kognitiv jihatdan «bargustuvon» va «sadoq» birgalikda «jangchi» freymini (jangchi bo‘lishning zaruriy belgilari) faollashtiradi.

Marosim va urf-odat leksikasi: Marosim leksikasi (ritual lexicon) — milliy xalqning eng muhim madaniy kodlarini saqlovchi va uzatuvchi leksik qatlam. Uchala romanda to‘y, dafn, bayram va kundalik muloqot marosimlari bilan bog‘liq etnografizmlar keng qo‘llaniladi.

«Alisher Navoiy» romanida to‘y marosimi leksikasi ajralib turadi: «*Nikoh o‘qildi, fotiha ochildi. Kelin ko‘rpa-yostiqlik ko‘tarib kirdi. Kuyov ota-onasiga ta‘zim qildi...*»

Bu parchada «nikoh» (islomiy turmush qurish marosimi), «fotiha» (Qur‘on oyatini o‘qib duo qilish marosimi), «ta‘zim» (hurmat ko‘rsatish rituali) — barchasi islomiy-milliy madaniy makon bilan bog‘liq etnografizmlar. Lingvomadaniy semiotika nuqtai nazaridan bu so‘zlar «oila» va «nikoh» konseptlarini islomiy madaniy kontekstda belgilaydi.

«Beruniy» romanida ilmiy ijod bilan bogʻliq marosim elementi qiziqarli: «*Kitob bitildi. Muharrir qoʻliga qalam oldi. Davotni ochdi. Bismillo dedi va yoza boshladi...*»

Bu parchada «davot» (siyoh idishi), «bismillo» (Alloh nomi bilan boshlash rituali) — ilmiy ijodning oʻsha davrdagi milliy-diniy kontekstini belgilovchi etnografizmlar. «Bismillo» soʻzi — faqat diniy formula emas, balki oʻzbek madaniyatida yangi ishni boshlashning universal ritual markeri.

Kasb-hunar leksikasi (professionalizm va etnografizm chegarasida)

Uchala romanda Oʻrta Osiyo hunarmandchiligiga oid leksika — *kashtachilik, kulolchilik, zargarlik, zarduzilik, kotiblik* terminologiyasi — badiiy muhitni yaratishning muhim vositasiga aylanadi. Bu soʻzlar bir vaqtning oʻzida ham terminologik, ham etnografik xarakter kasb etadi.

«*Naqqosh moʻyqalam bilan ganchni ohista silab, naqsh chizdi. Kashtachi nashtarini zarhal ipga botirdi. Zargʻar mis ustida taqillatdi...*»

«*Naqqosh*», «*ganchni silash*», «*kashta*», «*nashtar*», «*zarhal ip*», «*zargar*» — bular Oʻrta Osiyo hunarmandchilik sivilizatsiyasining lingvistik «artefaktlari». Ular romanda nafaqat tasvir, balki milliy mehnat madaniyatining poetik ulugʻlanishi sifatida qaralishi kerak. Kognitiv-diskursiv tahlil koʻrsatadiki, yozuvchi bu leksika orqali «usta-shogird» va «kasbiy sharaf» fereymalarini faollashtiradi.

Xulosa. Olib borilgan tadqiqot quyidagi xulosalarga kelish imkonini beradi:

1. Isajon Sulton romanlarida folklorizm va etnografizmlar tasodifiy bezak emas, balki yozuvchining badiiy-lingvistik metodining tizimli elementi. Ular romanning tarixiy-madaniy kontekstini belgilash, qahramonlar obrazini chuqurlashtirish va milliy madaniy xotirani tiklashning asosiy lingvistik vositalariga aylanadi.

2. Folklorizm va etnografizmlarning lingvomadaniy tahlili uchala romanda mos oʻsha tarixiy davrga xos «madaniy toʻplam» borligini koʻrsatdi: «Alisher Navoiy»da islomiy-humanistik, «Beruniy»da polikultural-ilmiy, «Bilgahoqon»da arxaik-turkiy.

3. Semiotik tahlil folklorizm va etnografizmlarning badiiy matndagi madaniy belgilar sifatida ikkilamchi maʼnolar qatlamini hosil qilishini isbotladi. Bu birliklar denotativ maʼnodan tashqari muhim konnotativ va simvolik yuklamani bajaradi.

4. Kognitiv-diskursiv tahlil folklorizm va etnografizmlarning «madaniy freymalar» faollashtiruvchi vosita sifatida ishlashini koʻrsatdi. Ular oʻquvchining milliy-madaniy kompetentsiyasiga murojaat qilib, matni tushunishning chuqur qatlamiga kirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Sulton I. Alisher Navoiy: Roman. — Toshkent: Sharq, 2007. — 448 b.
2. Sulton I. Beruniy: Roman. — Toshkent: Sharq, 2012. — 512 b.
3. Sulton I. Bilgahoqon: Roman. — Toshkent: Sharq, 2017. — 380 b.
4. Putilov B.N. Folklor i narodnaya kul'tura. — SPb.: Nauka, 1994. — 238 s.
5. Likhachyov D.S. Russkaya literatura i folklornoye traditsiya. — M.: Nauka, 1987. — 312 s.
6. Teliya V.N. Russkaya frazeologiya: semanticheskiy, pragmaticheskiy i Lingvokulturologicheskiy aspekty. — M.: Shkola «Yazyki russkoy kul'tury», 1996. — 288 s.
7. Vorobyov V.V. Lingvokulturologiya: teoriya i metody. — M.: RUDN, 1997. — 331 s.
8. Lotman Yu.M. Semiosfera. Kultura i vzryv. — SPb.: Iskusstvo, 2000. — 704 s.
9. Stepanov Yu.S. Konstanty: slovar' russkoy kul'tury. — M.: Shkola «Yazyki russkoy kul'tury», 1997. — 824 s.
10. Assmann J. Cultural Memory and Early Civilization. — Cambridge: Cambridge University Press, 2011. — 316 p.

11. M Yuldashev, S.Ramazanova, R Tojimatov. *Journal of Positive School Psychology*, 2022
12. Xabibillayev N. Izofali birikmalarning tarkibga ajratilishi borasidagi qarashlar va ularning ayrimlari tahlili (2-QISM) //Прикладные науки в современном мире: проблемы и решения. – 2024. – Т. 3. – №. 9. – С. 18-20.
13. Mahmudov N. O‘zbek tilining lingvomadaniy lug‘ati. — Toshkent: Fan, 2010. — 344 b.
14. Hasanov B. O‘zbek tilida frazeologik birliklarning semantik tahlili. — Toshkent: Fan, 2005. — 192 b.
15. Baskakov N.A. Tyurkskaya leksika v «Slove o polku Igoreve». — M.: Nauka, 1985. — 208 s.
16. van Dijk T.A. *Discourse and Context: A Sociocognitive Approach*. — Cambridge: CUP, 2008. — 267 p.
17. Xabibillayev N. Mumtoz Adabiyotni Targ ‘Ib Etishda Adabiy Moslashtirishning Ahamiyati (—Lison Ut-Tayrl Ning Moslashtirilgan Matni Misolida) //Ta’lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – T. 16. – С. 65-71.
18. Qobilova, Z., & Ahmadaliyev, L. (2025). “o‘zbek adabiyoti namuna daftari” tazkirasida alisher navoiy faoliyatining yoritilishi. *Hamkor konferensiyalar*, 1(11), 183-189.
19. Ahmadaliyev, L. (2025). Qayumovlar sulolasi uy-muzeyini tashkil etishning amaliy ahamiyati. *University Research Base*, 382-398.
20. Ahmadaliyev, L. (2025). “O‘zbek adabiyoti namuna daftari” tazkirasining adabiy ahamiyati. *University Research Base*, 360-367.
21. Muhammad yusuf ijodida qo‘llanilgan poetonimlarning lingvopoetik, jihatdan tahlil qilish tamoyillari
22. RGA Tojimatov - ... : Innovative, educational, natural and social sciences, 2023
23. Muhammadyusuf o‘g‘li, A. L. (2024). Kulfat ijodining o‘rganilishi. *UBS Scientific Bulletin*, (4), 94-105.
24. Inomiddin o‘g‘li, N. Y. “Konsepsiya xaritalari” bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar tahlili.